

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Vates-säätiön näkökulmasta toimialan määrittely ensivaiheessa ei ole tarkoituksenmukaista. Toimialan tulisi määräytyä kohderyhmän perusteella.

Toimialan ahdas määrittely johtaa siihen, että ollaan hyvin kilpailluilla markkinoilla. Mikäli toimiala määritellään ensisijaisena, saatetaan luoda yhtiö, jossa tarve suurelle ohjausresurssille aiheuttaa kasvavaa rahoitustarvetta.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtiontukisääntelyssä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

On ilmiselvää, että toiminta on oltava SGEIn ja hankintalainsäädännön mukaista ja että yhtiö itse pyrkii tekemään sosiaalisesti kestäviä hankintoja.

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Tämä kohta on esityksen tärkein pykälä. Muut esitykseen liittyvät ehdotukset riippuvat kohderyhmän määrittelystä.

Aiemmin lausutun mukaisesti yhtiön toimialaa ei voi määritellä ennen kuin kohderyhmä on määritelty selkeästi. Kohderyhmän määrittelyssä olisi hyödyllistä kuulla eri vammaisjärjestöjen näkemyksiä omien kohderyhmien/jäsenten kuulumisesta yhtiön ensisijaiseen kohderyhmään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Vasta kun yhtiön kohderyhmät on määritelty tarkemmin, voidaan paremmin vastata tähän esityksessä olevaan asiakohtaan.

Esityksessä ei ole huomioitu työllisyyden kuntakokeilun toimintaa. TE-toimistojen palvelut siirtyvät kuntiin vuoden 2024 aikana, jolloin työllisyyden kuntakokeilujen parhaat käytännöt tullevat käyttöön kunnissa. Jos säädöksissä työntekijöiden ohjaus määrätään TE-toimistojen tehtäviksi, miten tilanne muuttuu tulevaisuudessa? Heikoimmassa tilanteessa olevien ja osatyökykyisten henkilöiden kohderyhmä on suurimmaksi osaksi työllisyyden kuntakokeilujen ja vuoden 2024 jälkeen siis kuntien työllisyyspalvelujen kohderyhmää. Esityksessä ei oteta huomioon tätä tilannetta ja esitys on ristiriitainen ko. säädöksen kanssa.

Työhön kuntouttava toiminta on sosiaalipalvelua ja näin ollen sote-palvelua, jonka järjestämisvastuu siirtyy kunnilta alueille. Työllisyyspalvelut siirtyvät kuntien tehtäväksi, mutta näitä palveluita ei voi tuloksellisesti toteuttaa, ellei yhteys sosiaalipalveluihin toimi moitteettomasti.

Ohjaus yhtiön työntekijäksi tulisi rakentaa niin, että työkykyarviointi yhdistää mm. nykyisten TYP:ien ja Ohjaamojen käytänteet, eikä rinnalle rakenneta uutta hallintomallia.

TE-toimistoissa pitäisi olla sellaista sosiaalihuollon ja terveydenhuollon asiantuntemusta, että yhtiön kohderyhmään kuuluvien henkilöiden työkykyarviointi olisi luotettavaa ja että ohjaus tapahtuisi yhdenvertaisesti eri alueilla.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtävayhtiölle sopiva nimi?

.

Yhtiön nimen tulee kuvata positiivista työelämää. Ei kuitenkaan Välittäjä Oy (nettiosoite Valittaja?)

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Esitys on erittäin keskeneräinen ja herättää paljon kysymyksiä. Muun muassa esityksen ristiriitaisuus muun lainsäädännön kanssa. Esityksessä on paljon avoimia asioita, joten kokonaisuuden arvioiminen on vaikeaa.

On selvää, että missään tapauksessa yhtiön mallin suora kopioiminen Ruotsin Samhall -yhtiöstä ei voi tulla kyseeseen. Mallin suunnittelussa on otettava huomioon Suomen nykyinen järjestelmä, mm. TYP-toiminta, jossa on jo nyt luotu yhteistoimintajärjestelmä eri organisaatioiden ja viranomaisten välille. Tätä toimintamallia pitää paremmin hyödyntää jatkossa. Täysin uuden toimijan perustaminen sekoittaa entisestään vaikeimmassa asemassa olevien henkilöiden työllistymisen edistämisen ohjaamista ja luo uuden byrokratiatason. Myös uudenlaisen rinnakkaisorganisaation luominen nykyisten työllistämisyksiköiden toimialalle on vältettävä. Tämä estetään määrittelemällä yhtiön kohderyhmä ensimmäiseksi.

Vates-säätiön näkemys on, että nyt esitetyllä yhtiömallilla ei yksin ratkaista vuosia agendalla olleita ns. ilkeitä haasteita (palvelujärjestelmän aukkoihin putoaminen, liian terve vs. liian sairas työhön, kannustinloukku, työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön jne.). Useissa aiemmissa uudistuksissa haasteeksi on lopulta muodostunut asiakas- ja palveluohjauksen toimimattomuus, vaikka periaatteet ovat näyttäneet selkeiltä. Vates-säätiö näkee riskinä, että tämä toimimattomuus jatkuu, erityisesti tyypillisten väliinputoajaryhmien kohdalla.

Vates-säätiö ehdottaa, että valmistelussa edetään siten, että ns. suuret kysymykset mm. kohderyhmän osalta ratkaistaan ensin. Tämän jälkeen yhteistyössä vammaisjärjestöjen ja välityömarkkinatoimijoiden kanssa valmistellaan yhtiön varsinainen toimiala ja toimintamalli siten, että tällä mahdollisimman hyvin täydennetään työllisyyden edistämisen kokonaisuutta.

Pakarinen Jaana
Vates-säätiö sr